

Wszystkie
błędy
„Żydokomuny”

Indyjski racjonalista
ścigany
za bluźnierstwo

Powstanie
warszawskie
– krwawa łaźnia

Pijemy z krynicy
mądrości
Tomasza Lisa

PRZE KROJ

NR 31 (3499) / 30 LIPCA 2012 / CENA 3,99 Zł

WWW.PRZEKROJ.PL

w tym 8% VAT

Dość uciekania od pamięci

INDEKS
371424

9 770033 248205

ISSN 0033-2488

31 >

Olimpijski Konkurs „Rzeczpospolitej” na Facebooku

Wytypuj, ile medali zdobędą Polacy na Igrzyskach.
Wygraj oficjalną grę LONDON 2012 na XBOX 360, PS3 lub PC!

Dla wszystkich typujących dodatkowa nagroda gwarantowana o wartości 99 zł!

Więcej na www.rp.pl/igrzyska

PRZE KRÓJ

Założył w roku 1945
w Krakowie redaktor
Marian Eile

NIE PISZEMY O TYM...

... czy to, co napisał o wyjazdach zagranicznych ojca Kaczyńskiego dziennikarz „Newsweeka”, jest prawdą. Bo na razie próbujemy ustalić, jak ma na nazwisko autor artykułu – Łazęga, Łazarewicz, czy Łazarkiewicz.

... że w Ministerstwie Rolnictwa szykuje się przewrót, a PSL zmienia swoje polityczne metody. Bo to nieprawda.

... że holenderski artysta Bart Jansen przerobił ciało swojego tragicznie zmarłego kota na helikopter. Bo to naprawdę niezły odlot.

... jak Owsiak zarzucił rzecznikowi praw dziecka, że nic nie robi, by przeciwdziałać przemocy wobec dzieci. Bo jak wyżej.

... że naczelny na wakacjach i cała władza w ręce nas:)

MAREK RACZKOWSKI

LAST MINUTE KRZYSZTOF PŁYTA

*Która pozycja daje najwięcej satysfakcji?
Pozycja medalowa w Londynie.*

KATARZYNA CZARNECKA

Czas na wspólnotę bólu

Pamięć w lipcu boli mnie szczególnie. Bo niezwykle trudno mi nie myśleć o tym, co zdarzyło się 4 lipca w Kielcach, 5 w Wąsoczcu, 7 w Radziłowie, 10 w Jedwabnem.

Kiedy wracałam w tym roku z Jedwabnego, myślałam jednak nie tylko o ofiarach mordów, ale i o sprawcach. Kim byli, co takiego stało się w ich umysłach, że dopuścili się tak strasznych, tak okrutnych, tak bezsensownych czynów? Zastanawiałam się kolejny raz, w jaki sposób mam się ze świadomością tej winy mierzyć, jak się do niej odnieść, jakich słów używać, mówiąc o niej. Jaka jest w istocie moja odpowiedzialność za nią. Pewne odpowiedzi i cenne wskazówki znalazłam w rozmowach z Anną Bikont (s. 8) i Bogdanem Białkiem (s. 12).

Między spotkaniami z nimi, 22 lipca, w rocznicę rozpoczęcia zagłady warszawskiego getta, przeszłam – wraz z ponad tysiącem innych – ulicami Warszawy z Umschlagplatzu na ul. Jaktorowską w Marszu Życia. Marszu dla tych, którzy w 1942 r. szli do niemieckich pociągów śmierci. To sprawiło, że pamięć boli mnie trochę mniej.

Niezręczności. O nich powiem najpierw. Zdarzają się każdemu – czasami o czymś nie pomyślimy w porę, czasami zdradza nas język, czasami emocje – nie będę zatem pewnie zbyt długo pamiętać o paru sprawach, które zwróciły moją uwagę, kiedy stałam na ul. Jaktorowskiej.

O tym, że mali mieszkańcy Domu Dziecka nr 2 im. Janusza Korczaka machali nam zza zamkniętych okien, zamiast powitać nas u siebie i także uczestniczyć w tym końcowym momencie ważnego wydarzenia. Bo może nikt nie wpadł na taki pomysł.

O tym, że rzecznik praw dziecka Marek Michalak postanowił ten akurat moment wykorzystać do opowiedzenia, jak to znakomicie przebiegają obchody Roku Janusza Korczaka. Bo to owszem na temat, ale o dokonaniach urzędników wolałabym posłuchać w innych okolicznościach. O tym w końcu, że dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego Paweł Śpiewak pozwolił sobie na uwagę, iż powinniśmy sobie wszyscy uczestnictwa w tym marszu pogratulować. Bo może po prostu nie do końca przemyślał swoje słowa.

Chcę w to wierzyć, bo inaczej musiałabym postawić drażniące pytanie: „Czego mamy sobie gratulować?”. Tego, że w niedzielnie upalne popołudnie zechciało nam się wyjść z domu i przejść kilka ulic? Czy tego, że dopiero po 70 latach pierwszy raz złożyliśmy widoczny hołd ponad 250 tys. współgospodarzy naszego wspólnego kraju zamordowanym za to tylko, że byli Żydami?

Obraz. Jeden obraz z tego dnia zostanie w mojej pamięci na bardzo długo. Stópki małej dziewczynki w białych sandałkach drepzące nieporadnie po bruku ul. Chłodnej. On zastąpił mi wszystkie słowa, którymi mogłabym opowiedzieć sobie o ludziach idących na śmierć tamtego lipca, sierpnia, września... Nie chcę się od tego obrazu uwolnić, tak samo jak od pamięci, która boli. Bo to jest moja powinność. Moja odpowiedzialność za trudną przeszłość, z którą wciąż chcę się mierzyć.

MAREK RACZKOWSKI

PRZED WSZYSTKIM

- 8 **A w Jedwabnem szczekają psy.** Nad utożsamianiem się z mordercami, milczeniem Kościoła, spowiedzią i koniecznością widzenia zastanawia się w rozmowie z Katarzyną Czarnecką Anna Bikont
- 11 **„Przepraszam” nie boli** – twierdzi pięciu mężczyzn, którzy porządkowali żydowski cmentarz w Jedwabnem
- 12 **Trzeba stać się świadkiem.** O rozumieniu Zagłady, niezgodzie na zło i walce z ignorancją mówi Katarzynie Czarneckiej Bogdan Białek, inicjator m.in. Marszu Pamięci i Pojednania, który odbywa się od 12 lat w Kielcach w rocznicę lipcowego pogromu
- 14 **Orliński o świętowaniu powstania warszawskiego:** to kult pychy i ignorancji
- 15 **Ostolski opracował system rozliczania rządzących z obietnic przedwyborczych**
- 16 **Gwiazdeczki mają dość.** Strefy ekonomiczne, by produkować tanie towary, dopuszczają się wyzysku na swoich pracownikach. O warunkach pracy w fabryce elektronicznej Chung Hong opowiada pracująca w niej doktorantka z Uniwersytetu Wrocławskiego Małgorzata Maciejewska
- 18 **Katastrofalne skutki traktatu.** W imię walki z kryzysem Unia Europejska poświęca demokrację i solidarność dla neoliberalnego kapitalizmu – analiza Jana Smoleńskiego
- 21 **Bez związku** – felieton Marii Świetlik o związkach partnerskich
- 22 **Święty Tomasz Lis – opiekun tych, którym się udało.** Z morza informacji wyląwia te najważniejsze – przekonują Marta Karaś i Ilona Witkowska

CYWILIZACJA OD ŚRODKA

- 24 **Nauka kontra fakirzy.** Na czym polegają cuda i dlaczego mieszanie religii z polityką jest śmiertelnie niebezpieczne – opowiada indyjski racjonalista Sanal Edamaruku w rozmowie z Katarzyną Mill
- 27 **Sipowicz w niszczarce sejmowej**
- 28 **I ♥ Nowa Huta!** Nowi nowohucianie rozumieją, że socrealizm jest ciekawym stylem w sztuce, a nie emanacją złej doktryny gospodarczo-społecznej. W „mieście idealnym” widzą dobre warunki do życia dla siebie i swoich rodzin – przekonuje dr Jacek Gądecki w rozmowie z Tomaszem Borejzą

- 30 **0:5.** Oto pięć dyscyplin, w których londyńska olimpiada bije polskie Euro na głowę – Marta Natalia Wróblewska
- 32 **Marchewką w kryzys.** Partyzanckie ogrodnictwo zaliczono właśnie do dziesiątki największych światowych trendów w ogrodnictwie. Mieszczuchy zamieniają parki i nieużytki w pomidorowe grządki – Natalia Bet, Iwona Bojadziejewa

KONIEC Z KULTURĄ

- 34 **Stracona szansa, czyli o „Żydokomunie”.** Nie ma książki opisującej całościowo fenomen zaangażowania Żydów w polskim ruchu rewolucyjnym. Przyczyną jest niewystarczający stan badań nad polską lewicą. To nie zniechęciło jednak prof. Pawła Śpiwaką do podjęcia tematu w ujęciu kompleksowym – pisze August Grabski
- 38 **Makabreska kaligrafa.** Nakładem Ha!artu ukazał się właśnie „Życiopis”, wywiad rzeka z reżyserem, scenarzystą i pisarzem Piotrem Szulkinem. Dziś jego twórczość jawi się jako część niedostrzeganego wcześniej nurtu polskiego kina, surrealistycznego, groteskowego, eksperymentującego formalnie – ocenia Jakub Majmurek
- 41 **Piątek o gwałciłubach**
- 42 **Stary Klata.** Teatralny buntownik dyrektorem szacownej krakowskiej sceny? Wbrew pozorom to wcale nie radykalny przewrót – tłumaczy Łukasz Drewniak
- 44 **Żaloba Mrocznego Rycerza.** Bruce Wayne nie potrafi zaakceptować swojego strachu i agresji. Dlatego zakłada maskę Batmana – mówi Michałowi Chudolińskiemu Michał Czernuszczyk, psychoterapeuta, członek Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

RECENZJE

- 46–48 **Słodkowski o „Wywyższonych”,** czyli o nowym otwarciu Muzeum Narodowego. **Stańczyk o „Notesie botanicznym”** Kobendzy i Sokolowskiej. **Wojciechowski o „Portretach i obserwacjach. Esejach”** Capote’a.

ZAWSZE W PRZEKROJU

- 3, 4, 31, 49, 50 **Raczkowski;** 31 **Też pytanie;** 49, 50 **Rozmaitości z krzyżówką**

PRZEKROJ

ADRES REDAKCJI: ul. Prosta 51, 00-838 Warszawa, 22 463 30 300, www.przekroj.pl, e-mail: doredakcja@przekroj.pl lub imie.nazwisko@przekroj.pl **REDAGUJE ZESPÓŁ:** Roman Kurkiewicz (redaktor naczelny), Aleksandra Bilewicz, Katarzyna Czarnecka, Patrycja Dołowy, Julia Kubisa, Magda Papuzińska, Jacek Tomczuk, Klementyna Suchanow, Maria Świetlik **ROZMAITOŚCI, KRZYŻÓWKI:** rozrywka@przekroj.pl, Marcin Pleszczyk, Kaliber 45 **PROJEKT GRAFICZNY:** Kasper Skirgajło-Krajewski **PRACOWNIA GRAFICZNA:** Andrzej Figatowski **FOTODYSCJA:** foto@przekroj.pl, Katarzyna Serek, Franciszek Mazur **KOREKTA:** Ling Brett **OBROBKA ZDJĘĆ, PRZYGOTOWANIE DO DRUKU:** Bogumiła Kreczmańska, Bartosz Wójcik, Tomasz Kieras, Krzysztof Rzeszotek **STRONA INTERNETOWA I IPAD:** serwisyplatne@rp.pl, Cezary Niewiarowski, Renata Wróbel **WYDAWCA:** PRESSPUBLICA SP. Z O.O. ul. Prosta 51, 00-838 Warszawa **PROMOCJA I MARKETING:** Agnieszka Gajzler – Dyrektor Marketingu i Rozwoju, Michał Krześniak – Kierownik Marki (michal.krzesniak@presspublica.pl) **BIURO REKLAMY:** Presspublica sp. z o.o. ul. Prosta 51, 00-838 Warszawa; faks: 22 628 05 88, 22 463 00 00; automatyczna centrala telefoniczna: 22 4630 + numer wewnętrzny; łączenie przez telefonistkę 22 463 30 300 **DYREKTOR DZIAŁU AGENCYNIEGO:** Filip Weichert – 22 463 01 88 reklainfo@presspublica.pl druk: RR Donnelley.

PRENUMERATA TYGODNIKA „PRZEKROJ”

PRENUMERATA REDAKCYJNA Cena prenumeraty 2012 r.: roczna: **166,40 zł**, półroczna: **83,20 zł**, kwartalna: **41,60 zł** Zamówienie na prenumeratę należy składać: e-mailem: prenumerata@przekroj.pl lub faksem: 22 621 22 61. Dodatkowe informacje pod nr. tel. 800 120 195 **PRENUMERATA KOLPORTERSKA** oddziały Ruch SA, www.prenumerata.ruch.com.pl, urzędy pocztowe **PRENUMERATA e-WYDANIA** www.egazety.pl **PRENUMERATA ZAGRANICZNA** Ruch SA www.ruch.pol.pl; 22 693 67 75, 22 693 67 82, 22 693 67 18

DOSTĘP NA STRONĘ WWW I WERSJĘ NA IPADA

Cena abonamentu na iPad'a w Internecie: tygodniowy – **3,69 zł**, kwartalny – **30,75 zł**; roczny (z rabatem 30 proc.) – **99 zł**. Do wykupienia na www.przekroj.pl oraz w App Store. Informacje: wsparcie@przekroj.pl

Artykułów niezamówionych nie zwracamy. Redakcja zastrzega sobie prawo do zmian i skrótów w nadesłanych artykułach i listach.

Okładka: kolektyw przykro

Leśna jazda

Najlepsza w Europie trasa dla rowerów górskich znajduje się w Górach Izerskich

Czy wiesz, że...

- Lasów w Polsce przybywa. W 1945 r. zajmowały niecałe 21 proc. powierzchni kraju, a dziś już ponad 29 proc.
- 82 proc. lasów w Polsce to własność publiczna, a większością (78 proc.) zarządzają Lasy Państwowe (LP). Wstęp do lasów państwowych jest dla wszystkich otwarty i bezpłatny.
- LP samodzielnie pokrywają koszty ochrony lasów i ich udostępniania społeczeństwu. Utrzymują się z przychodów pochodzących ze sprzedaży drewna i nie obciążają podatników.
- Zaplanowanie wycieczki w lesie ułatwia stworzony przez LP internetowy przewodnik Czaswlas.pl. Zawiera m.in. bazę ponad 1500 najciekawszych obiektów i zakątków w polskich lasach.

Od 3 miesięcy miłośnicy aktywnego wypoczynku na tonie natury mogą korzystać z blisko 70 km doskonale zaprojektowanych i urządzonych ścieżek rowerowych typu *singletrek* w lasach na polsko-czeskim pograniczu. Wspólny projekt leśników i samorządowców z obu krajów zachwycił amatorów dwóch kółek i światowe stowarzyszenie kolarstwa górskiego IMBA, które umieściło tę sieć tras, jako jedyną europejską, wśród 7 najlepszych na świecie.

Singletrek to jednokierunkowe trasy rowerowe, odpowiednio utwardzone, o niewielkiej szerokości (od 0,8 do 1,2 m), licznych zakrętach oraz małym nachyleniu spadków i podjazdów (do 5 proc.), starannie wyprofilowane (woda szybko spływa i nie tworzy kałuż). Korzystać z nich mogą z równym powodzeniem wycyzkowcy, jak i początkujący amatorzy. – Mamy tu cztery stopnie trudności. Trasę zieloną polecamy nawet rodzicom z dziećmi w przyczepkach lub osobom niepełnosprawnym, bo jest bardzo łagodna. Trudniejsze są trasy niebieska, czerwona i czarna, ale tylko ta ostatnia rekomendowana jest wyłącznie wytrawnym cyklistom –

wyjaśnia Barbara Rymaszevska specjalista Służby Leśnej z Nadleśnictwa Świeradów (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu). Już po otwarciu trasy w maju pokonywały ją tysiące rowerzystów każdego dnia.

Sieć tras biegnie lasami po obu stronach granicy między miejscowościami Láznú Libverda, Nové Město pod Smrekiem i Świeradów-Zdrój. Przedsięwzięcie, które ma ożywić turystycznie region, zrealizowały wspólnie dwie czeskie gminy, czescy leśnicy oraz samorząd świeradowski i polskie Lasy Państwowe (LP). Bez wsparcia Nadleśnictwa Świeradów nie udałooby się sfinansować projektu wartego ponad 3 mln zł, a dzięki poradom i dokładnym mapom numerycznym leśników udało się poprowadzić ścieżki tak, by rowerzyści mogli podziwiać piękno tujejszych lasów, a jednocześnie omijali rezerwaty, strefy ochronne zwierząt czy obszary Natura 2000. Trasy *singletrek* zaprojektowano przy tym tak, by w miarę możliwości nie przecinały przygotowanych przez leśników dla turystów nartostrad, ścieżek pieszych czy konnych, a także dróg wykorzystywanych w gospodarce leśnej.

Singletrek pod Smrekiem (tak brzmi czeska nazwa całej trasy) to przykład udanej współpracy transgranicznej i rewitalizacji zniszczonych kiedys przez przemysł terenów (w latach 80. był to obszar kłęski ekologicznej, a dziś – dzięki leśnikom – izerskie lasy odżywają i znów przyciągają turystów). To też przykład nowoczesnego podejścia do udostępniania lasów. W całych lasach państwowych rowerzyści mają dziś do dyspozycji ponad 20 tys. km przystosowanych dla nich ścieżek. Ale leśnicy przygotowali też wiele atrakcji dla miłośników trekkingu, biegania, jazdy konnej, nordic walkingu, sptywów kajakowych, wędkowania czy grzybobrania. I stale uzupełniają ofertę, także w Górach Izerskich. – Utworzyliśmy przy siedzibie nadleśnictwa ogród dydaktyczny „Izery Trzech Żywiołów”, do którego przenieśliśmy przenieśliśmy fragment torfowiska z niedostępnych partii gór. Była to największa taka operacja w Europie. Turyści mogą je podziwiać ze specjalnej ścieżki, a dzięki systemowi nagłośnienia w ogrodzie posłuchać tokowania cietrzewi czy odgłosów jeleni z rykowiska – mówi Barbara Rymaszevska.

–Monika Kruszevska